

ȘBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I.

No. 10.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Caliban
D. Nanu . . . . Din săptămâna Invierii
noastre
Hortensia Papadat-Bengescu Cântecele mele
A. Toma . . . . Zâna fără nume...
Alexandru T. Stamatiad . Simfonie în roz
I. C. Vissarion . . Vorba tatii
Alexandrina Scurtu Potirul
Ignotus . . . . Reîntoarcerea
N. Mihăescu-Nigrim Praznicul nebunului

CRONICI:

E. Lovinescu: Marșul Nupțial; *Tudor Vianu*:
Feminismul și lupta sexelor; *F. Șirato*:
Expoziția societății «Tinerimea Artistică»;
Insemnări (Ignotus, Convorbiri literare,
Scrisori între femei, de C. Spiridonescu,
Zile triste, de Căpitanul Băgulescu, cu o
prefață de autor); *Poșta Redacției*

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Z. Bărsan, Al. Cazaban, G. Cair, Em. Ciomac, Maria Cunțan, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, G. Gregorian, E. Lovinescu, A. Moșolu, Constanța Marino-Mosou, A. Mândru, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, L. Rebreanu, Eugen Relgis, G. Rotică, Radu D. Rosetti, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, Alexandrina Scurtu, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 — ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeți și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Redacția și Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Str. Câmpineanu, No. 40.

A apărut :

pe hârtie velină

MELODII EBRAICE

de H. HEINE

în traducerea admirabilă
a lui

B. NEMȚEANU

Prețul 5 lei

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 10.

21 Iunie 1919.

CALIBAN

Indatoriri profesionale apropiindu-mă de peștera Insemnărilor literare, din care nu lipsesc nici cele trei vrăjitoare fatidice, nici lubrica maimuță, mi s'a deslușit dintre miasele oalelor ce fierbicoana nepieritoare a lui Caliban, și dintre sgomotele indecente și animale o frântură din dialogul lui cu Prospero :

«Robule, îi spunea Prospero, nu ești în stare de nici o faptă bună. Deși ești capabil de toate crimele, mi-a fost totuși milă de tine. M'am ostenit să te învăț să vorbești. În fiecare clipă îți-am arătat câte ceva. Bălbăiai ca un dobitoc și eu îți-am înzestrat cugetul cu vorba ca să îți poți tălmăci. Josnicia nașterii te împiedecă totuși să stai la olaltă cu ceilalți oameni. Pe drept ai fost deci surghiunit pe această stâncă. Ai fi meritat chiar și temnița».

Iar Caliban, bruta păroasă și hirsută, în ochii căreia sticlește impudiciția gorilei, Caliban, bruta legată de josnicele lui instincte, subomul care nu cunoaște nobila întrebuintare a mâinilor și superba inaripare a gândului și a vorbeii, fara care vrea să-șiucidă stăpânul pentru câteva picături din licoarea divină a vinului, înțelegând prin libertate începerea unei noi robii către un nou stăpân, strămoșul cavernelor umede în care instinctul crimei se amestecă cu instinctul adorației fetișe ce-l împinge la lingerea picioarelor stăpânului din nou temut, Caliban, superba sinteză a imaginației lui Shakespeare, în care trăește umanitatea primitivă abia scoborită de pe copacii pădurilor seculare, plină de seva unei animalități proaspete, lubric și rinjitor, acest Caliban, care după mii de ani se perpetuează încă sub haina atâtor contemporani ce abia și-ascund labele păroase și rudimentul cozii, acest Caliban simbolic și uriaș rosti atunci printre dinții lui ascuțiți și albi câteva cuvinte eterne ca adevărul însuși :

«Da. Mai învățat să vorbesc. Dar vorba nu mi-a folosit decât ca să pot spurcă... Fii blestemat deci că m'ai învățat să vorbesc !»

Cititorii acestei reviste ar avea dreptul să fie îngrijorați asupra direcției Sburătorului. In loc să sboare pe sus, s'a oprit în fața peșterii lui Caliban, de unde vin rinjetele bestiei primitive asupra căreia s'au fixat din întâmplare ochii senini ai unei umanități cu mii de ani de evoluție sufletească.

Cititorii Sburătorului pot fi însă liniștiți. Am simțul decenței personale și publice. Am respectul vorbei scrise. Monosilabele injuriei și gesturile scabroase ale fiarei încălzite nu pot opri decât curiozitățile perverse. Nu către aceste se îndreaptă Sburătorul. Decât ar trăi din specularea lor, mai bine și-ar încbide aripele, așipind. Ar visa la niște timpuri mai bune; căci pentru «sufletele bine născute» visul are puterea realității.

* * *

Chestiunea pusă este lim'tată deci la atitudinea morală a colaboratorilor Insemnărilor în momentul istoric al războiului. Un scriitor își schimbă atitudinea de trei ori pe rând; un altul e eliberat de dușman dintr'un lagăr de prizonieri pentru a se întoarce în București să ajute la Mittel-Europa inamicului... Atât. Iată singurul punct de discuție, asupra căruia opinia publică cere lumină. Din peștera, vin însă monosilabele injurioase ale lui Caliban. Dar cu cei ce n'a învâțat graiul omenesc decât pentru «a putea spurcă», nu se stă de vorbă.

* * *

Fie deci liniștiți cititorii Sburătorului. In paginile acestei reviste nu vom dialoga cu inarticularea verbală a lui Caliban. Ne simțim bucurosi obligați la solidaritatea cuvintei.

In colțisorul tănuț al notițelor dela urmă, ca un adaos al «Democrației literare», il vom arăta totuși pe Caliban privirilor cititorilor noștri. Din peștera literaturii lui il vom scoate ca să-l fixăm la butucul propriilor lui citate. Nu le vom comenta; le vom reproduce numai, în limitele decenței... Și acolo, cu ochii injectați, sugându și laba păroasă, il vom lăsa să se consume în propria lui vermină și ignominie, lov al unei noi lepre ce devoră: intemperanța verbală. Spectacol aspru și respingător. Spectacol salutar totuși: tinerii trebuie să priceapă care le va fi stăpânul de mâne, dacă fiara ancestrală va scăpa dela butucul la care l'au fixat disprețul și desgustul public.

E. LOVINESCU

Din săptămâna Invierii noastre

INTOARCEREA LA CĂMIN

Prizonierilor.

O munții mei! O codrul meu tăcut!
Colinele copilăriei mele,
Cu pante moi și gureșe vâlcele,
— Primiți pe fiul vostru cel pierdut!

Prin lacrimi mi s'a limpezit lumina
Și-acum abia văd taina, că eram
O frunză smulsă 'n vișor de pe ram,
Dar încleștată 'n voi mi-a fost tulpina.

Fii băntuit ori cum te-or duce sorții,
Poți rătăci pe largurile mării,
Un fir, din orizontul depărtării
Ne leagă nevăzută și 'n ceasul morții.

Sunt sevele pământului ascunse
Ce furnică prin trup de când le-am supt:
In frunză ori în creier sunt pătrunse
Și vadul lor în noi e ne 'nterupt.

Băurăm din aceleași reci izvoare,
Din rodul vostru foamea-am stâmpărat,
Ale pădurii tainice vioare
De o potrivă ne-au inseninat.

Și cântecul și huma voastră scumpă
Ca un ecou adânc îmi bat în puls.
Ah! nu-i putere vitregă să rumpă
Ce brațul prigonirilor a smuls:

Când dușmanii se năpusteau la porți,
Ați fost zăgaz potopului prădalnic.
Alături cu noi, urca năvalnic
Tot mălul din cenușa celor morți.

Ne-au innecat, — dar apele vrăjmașe
 În matca lor săracă s'au retras;
 De-acuma, plugul vremii uriașe
 Și holda mai mănoasă, ne-au rămas!

Tot ce am crezut pierdut de veșnicie
 Cu veselia mea de altă dată,
 Mai mândru și mai fericit învie
 În strălucirea cea neașteptată.

Sunteți aieve năluciri din alte
 Duiioase vremi: vtn doine din arini,
 În pâlcuri vin fecioarele, înnalte
 Și svelte, — albe lugere de crini.

Văd hora: e blândețea noastră 'n mers
 Cu brațele deschise spre întinderi,
 Să 'mbrățișeze cât mai largi cuprinderi
 La 'nduioșatul fluerului vers!

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 Și-o văd, o depășesc cu ochii minții
 Cum crește-asemeni cercului în lacuri,
 Pe dealuri, peste munți și peste veacuri
 În ritmul liniștit al biruinții.

Nu, — nu putea muri ce-i rupt din datini:
 Nădejdea noastră dărză 'n viitor;
 Te 'ncearcă-ades al lumilor Păstor
 Când vrea, credința 'n El să nu fi-o clatini.

Fii bine cuvântată luptă sfântă
 Ce mi-ai redat iar munții, codrii mei;
 Am auzit ce soarta ne cuvântă:
 „Tu darul celui drept, 'napoi nu-l iei“.

Și-acum, că visul nostru s'a 'mplinit,
 În mine poate moartea să pătrunză:
 Apropie-te codrule iubit
 Să te sărut, pe fiecare frunză!

MIRAJE

Cântecele mele

D o r

O frunză s'a desprins ea cea d'întâi îngălbenită și pe un drum de aer lin, mătasea ei ușoară m'a atins, ca și acele desmerdări ce n'ai chemat dar nici pot fi tăgăduite. Abia odat întoarsă asuprași în văzduhul nemișcat, s'a dus așa deaproape de pământ, încât am tresărit, crezând că s'a oprit din mersu-i legănat. Apoi pe o potecă înceată de apă dămol la vale a plecat, călduț în val culcată. Așa, ca frunza ce m'a sărutat și a plecat departe, e dorul meu de tine azi, molcom și blând. El a venit stins dar călduț înfășurat de timp în pânză moale, în inimă mi-a netezit fără durere amintirea, apoi blajin și liniștit plecat-a pe un val încet la drum necunoscut ca vadul apelor în depărtare, să caute uitarea ta de mine în necunoscut. Timp — nu omorâtor de toate, dar la toate cu mâini blajine lecuitor, tu nu poți vindeca, cum ce a fost numai poate să nu fi fost — dar înfășori din scamă moale de zile grămădite, cu fașa lungă odat, de două, de mii de ori înconjurată pe rana cea subț tine mai mult ori mai puțin ferită. Timp, subț giulgiul tău de în subțire sângele azi ce picură din taina durerei mele adormite, e dulce ca și un isvor de lapte. O — dacă n'ai tăcea acum încremenit ca-n basme fermecate — dacă din creanga abia încovoiată subț vre-o povară micuță de viață într'aripată un șipăt lung de mișclă vădănită ar da semnal de sunet viu — un vânt ca o rășcoală ar șuera prin crâng, și un vârtej ar smulge un stol de frunze și ar rupe crengi bogat împodobite, ducând într'un potop de unde turburate, o scurtă vijelie în albia spumei necăjite. Așa — dacă un sunet numai de viață ar porni din liniștea iubirei învăluite, s'ar răscula în mine pătimașa aducere aminte. Dar nu treasure nici o undă în clipa cea dornic aromită.

Palpitul

N'am înțeles ce-mi spun acești oameni ! I-am întrebat : voi cine sunteți, ce căutați ? Au răspuns : « Venim tocmai de pe Volga și iar ne vom reîntoarce ». Noi nu înțelegem fiindcă nu cugetăm. Suntem templul așteptării. Așteptăm poate zadarnic dar până la urmă. O așteptare însă călătoare.

Cine nu știe că suntem un val ce se ridică și se lasă ? Suflarea noastră e un palpit dublu ce chiamă și gonește, și pleapele noastre bat lăsate și ridicate — și sângele nostru împinge în drumul lui isbitura îndoită a navei și a fugei — și suflatul neodihnit se îndoieste și speră — dorește și respinge — învinge și e învins — gonește și chiamă.

Omul uită și iar își amintește, se nimicește și totuși renaște.

Un puls cu dublă adiere, cu îndoită sbatere. Viața e un palpit care așteaptă.

Numai vântul și timpul au un drum ce nu se mai întoarce.
Ne-a murit o dorință și așteptăm încă — și ea a plecat și se
întoarce cu altă înfățișare.

Pe unde au trecut oamenii ăștia? Pe câte drumuri! De pe ce
locuri străni se întorc poșii amintirii lor!

Ascultă! Ei vin tocmai de pe Volga și se vor reîntoarce... Și
amintirea mea și palpitul meu vin de pe Volga și se reîntorc acolo.

Ei sunt acei care mi-au adus-o și o vor duce! Ei vor purta
îndoitul palpitu prin drumul neîntors al vântului și timpului — și atunci
vântul și timpul se vor reîntoarce.

Viața e o așteptare care palpită.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Zâna fără nume...

Intr'un crâng ce'l vezi, ca'n vis,
Stins mij. nd spre zări de lume,
E o zână fără nume
Cu ochi mari — un cer deschis. —
In adâncul lor e pus
Tot duiosul „cine-știe“
Ce'l surădem prin vecie
Lucrurilor care nu's...

Și-un fior e 'ntreagă ea —
Orice pas de cerb, o boare,
Orice mierlă chemătoare,
Face inima-i să stea —

Viforos în spre genuni,
Vue val din treaptă 'n treaptă,
Ea cu dor și spaimă-așteaptă
Ceasul tainicei minuni!..

* * *

...Mulți și falnici fi domnești
Incerară, — pasă-mi-te, —
Calea braniștei oprite
Și-a 'ndrăsneli nebunești.

Dar, târziu, s'au înturnat —
Ch'puri lăncede de ceară,
Cu 'ndoilei în ochi de pară,
Si cu suflet ne 'mbunat. —

— Și 'ntr'o zi, un Făt-Frumos,
Dintre cei cu steaua 'n frunte,
Prinse dor, și ei, să 'nfrunte
Fermecatul drum spinos —

Poate-i El cel preursit,
Cu-a lui buze muritoare
Din descânt să despresoare
Visul Zăniî, netrăit...

Merse, merse 'ncrezător,
Sparse căi ne-mai-umblate —
Nu ceri Zăniî să se-arate
Pe un drum al tuturor...

Stânci—, prăpăstii—, guri de Zmei—,
— Înainte, înainte —!
Orice nor, prin crengi, îl minte
Că e vâlul sur al ei.

Dureros, prin depărtări,
Nume fără nume chiamă —
Plin de dor răspunde 'n teamă
Ca un glas de viers din zări —

Când de-aici —, și când din vânt —
Când din frunza din prejūruri —
Pururi lângă el, și pururi
Glas departe lui și sfânt.

Iarăși zori —, și iar apus —,
Plâns furiș îi e popasul...
Mâna-i sângeră, și pasul,
Ah —, și inima, nespus!

Colo 'n codru-i mortul lac...
Streji cernite, chiparoșii
Dorm în cerc — și 'ntunecoșii
In adânc privesc și tac.

Iar în preajmă, țârm de flori,
Plai de maci și viorele —
Biet fecior pribeag, în ele,
Culcă-ți trupul frânt — și mori...

S'a întins, — cel drag și bun,
In câmpia tămâiată,
Si la Zâna depărtată
Razele-i de gând apun...

Dar acuma, cald și lin,
Pe pleoapa-i ce se 'ngână,
Lunecă 'n fior o mână
Ca mireasma unui crin.

Vine-un susur mătăsos
Ca de văluri de mireasă
Si pe chip, pe gând se lasă
Plutitor și neguros.

Tainic, vraja unui grai
Peste zări oftă un nume,
Drag, de par să'l cânte-anume
Toate florile din p ai.

Dornic buzele-i cerșesc —
Ști-vor prinde, cu-a lor tină,
Sfântul cântec de lumină,
Necuprins, nepământesc?

Vrea să 'ncerce un cuvânt —,
Dar cu 'n lung sărut pe gură
„Zâna fără nume“-i fură
Taina — și-o topește 'n vânt.!

A. TOMA

SIMFONIE ÎN ROZ

Revăd imaginile roze din vremile care-au trecut:
Se auzia un cânt de flaut agonizând în depărtare,
Plutia răcoare în grădină, caișii fremătau în floare
Și se scăldau Nayade roze în lacul rece și tăcut.

Imbătătoare ca o roză era pe-atunci ori-ce himeră,
Urcau spre 'nalturi pasări roze, răpite 'n zbor ca de-o chemare,
Halucinat de visuri, gândul călătoria din sferă 'n sferă,
Cu mii de roze fantazia înghirlandă întreaga zare.

Revăd imaginile roze din vremile care-au trecut:
Erau pe cer atâtea roze, chiar sufletul era o roză,
C'ai fi crezut că 'ntreaga viață e-o nesfârșită-apoteoză, —
Dar astăzi visurile roze s'au risipit și s'au pierdut!

ALEXANDRU T. STAMATIAD

VORBA TATII

Eu am avut dascăl bun — povestește nea Păunică — pe bietu tata. Băeții aștia n'au. Auzi, flăcăi să facă ei datoriile de câte 100—200 de lei la cârciumar!.. «Da pe ce iei tu banii, băete?..» Nu-l întreabă nimeni pe flăcău și... noaptea vine și-mi deșartă cotețul de găini, să le vândă cârciumarului ori altuia, ca să plătească datoria!.. O găină acum costă cât costa o vișea acum patru ani!

Fură băeții azi și beau, mâine fură și beau și cu n'cetul, cu n'cetul se deoache și... poate fac și pușcărie. Treabă-i asta? Nu e treabă; dar n'au dascăli buni.

Mie mi-a spus tata vorbele astea: «Mă! ferește-te ca de foc de hoție, că e mai amăgitoare ca beția.

Hoția e atât de hoată că te fură și pe tine hoțul și te trânteste în fundul temniței. Când pleci pe drum cu omul hoț, ori mergi 'nainte mult — ca el să rămâe de tine, ori stai încet, ca să rămâi tu în urma lui de el; că dacă ești cu el și face vre-o hoție, o pați și tu de tovarăș!..» Și l-am ascultat pe bietu tata, și am văzut că vorbele lui drepte au fost și drepte sunt.

Am plecat într'o vară, prin August, la lemne la deal. Și ca să nu fiu singur la drum lung, am plecat cu unul d'aici din sat — nu-l spui pe nume, pentru că i-ar sta rușine. — El cu căruța cu cai și cu nevasta.

Ca să ajungi de vreme la pădure, trebuie să pleci: sau de cu seara, — noaptea pe răcoare e mai bine de mers — sau dimineața de mult. Noi am plecat decuseara. Aveam de mers vre-o două poștii, ce trebuiau călcate în 5—6 ceasuri de drum.

Pe drum al tovarăș al meu rupe-rupe porumb de prin tarlalele de pe marginea șoselei și asvârle la nevastă sus în căruță.

Nevasta mea:

«— Mă, vezi tu ce face ăla?

«— Văz, dar ce?..

«— Nimic.

«— Lasă-l, că plătește ea cățeaua bucățeaua. Găsește el finu pe nași-său!»

Și mi-am văzut de treabă. Dădusem eu nainte, dar oricât mânăm, el cu caii mai buni ca ai mei, mă prindea după urmă.

Însfârșit, am ajuns în pădure, am cumpărat lemne, le-am încărcat, dar caii lui, mai grași ca ai mei, numai porumb au mâncat. Ai mei au mâncat buriană.

Când am plecat, i-am spus:

«— Păi vere, să dai tu naintea mea, că ți-s caii mai bine trăiți... Să merg eu în urmă...

«— Să mergi».

Și am plecat cu soarele pe cer din pădure, hotărâți să mergem iar toată noaptea, pe răcoare.

Cum am eșit la câmp și s'a făcut noapte, el iar trosc-trosc cotelanii, pe ales, și svârle în căruță sus la nevastă.

Nevasta mea iar :

«— Vezi mă p'ăla?..

«— Taci fa, că dă el Nan de găvan.. Noi să rămânem mai în urmă, că așa mi-a spus tata să fac când plec la drum cu astfel de oameni!»

Și m'am făcut că innod niște ștreanguri la cai și am rămas în urmă. El mergea încet și rupea porumb, iar nevasta lui mână caii de sus de pe crăci și primea porumbul ce i-l asvârliă.

Se depărtă de mine ca de zece trăsuri de loc și auzii :

«— Aoleo! fă!

«— Sai, mă!..

«— Lasă-l, mă!

«— Ține-l Ioane!

«— Dă-i Stane!

«— Aoleu, fă!..

«— Auzi mă, auzi — zise nevasta mea din căruță — bate p'ăia. nu știi cine...»

«— Las' să-i bată, nevastă... că bătae le trebuie; acuși o fi găsit finu pe nași-său!»

Acolo 'nainte s'auzea sgomot, răcnete și bușia de se auzia dela noi :

«— Au! Buf!

«— Iartă-mă! Cluj / Central University Library Cluj

«— Na!

«— Sai, fa!

«— Lasă-l, mă!..»

«— Dă-i mă!

«— Iertați-l, mă!»

«— Alearg, mă, că-l omoară!.. — zise iar nevastă-mea.

«— Taci femeee... nu-l omoară, îl învață minte! Ția de acolo îi îndeasă cu măciucile cinstea în oase, c'o uitase rumănu acas' după ușă!..»

Și nu m'am dus deloc.

Când am auzit că s'a spart chilomanul, am pornit cu căruța și eu. El mă așteptă bleg, învârtindu-se pe lângă căruța lui.

«— Măi frați-meu... n'ai tu vr'un ștreang de priostos?... începu el să se roage de mine.

«— Am, da ce? — îl întrebai eu.

«— Să mi-l împrumuți că... s'a rupt al meu...»

«— Unde e, să-l innodăm?...»

«— L-am lăpădat.»

Înțelesei că pândarii i-au luat ștreangurile dela cai. Da nevasta mea :

«— Ce chiloman se auzia aici... cutăriță?

«— Ei, nu vezi, surioară... niște calici de pândarii...»

«— Ce-a făcut?...»

«— De... s'a legat de ăsta al meu...»

«— Și unde sunt pândarii?...»

«— S'or fi dus...»

«— Ad fa ștreangurile de sus — zisei nevestii — și taci din gură!» Și-i dădui ștreangurile de putu și el să plece.

Dumnezeu tot nu i-a ajutat, că într'o vale apucă caii alături și scăpă căruța într'un șanț...

«— Frati-meu, nu mă lăsa!...»

Trebuia lăsat acolo, dar mi-am zis: «nu fac nici pentru el, că nu e vrednic acest hoț să fie ajutat, nu fac nici pentru mine, fac pentru Dumnezeu.. de ce m'am însoțit cu hoțu tovarăș de drum!...» și am muncit acolo până la ziuă.

L-am scos și i-am spus: «Ești om cu nevastă și copii... lasă fleacurile, că te lasă Dumnezeu în seama dracului și atunci e vai de tine.»

Rânjia și-mi spunea: «He... ce fleacuri!... nu e nimic!...»

— Bine vere, bine, n'o fi nimic, dar să nu vezi vreodată că sunt ceva și alea!...»

Și s'a împlinit vorba tati... Și acum,... luați aminte și voi...

I. C. VISSARION

POTIRUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**Mi-a dat destinul un potir de jale:
Cel mai însângerat dintre rubine,
Scânteietor în umbre, în lumine,
Indantelat cu frescuri ideale.**

**Pe-ovalu-i scump, înlănțuită ține
Durerea cea cu gesturi triumfale,
Podoabă scumpă mânilor ei pale,
Impletitura rozelor sanguine.**

**Sunt armonii ce-au înflorit de-arândul,
Din clipe lungi, din clipe dureroase,
Scurtându-mi viața, înălțându-mi gândul,**

**Legate 'n visurile lor frumoase
Ce le-a săpat destinul meu odată
In piatra sclipitoare, nepătată...**

Să beau din ea otravă minunată.

ALEXANDRINA SCURTU

REÎNTOARCEREA

Versuri, scumpă mărturie
A iubirilor de ieri,
N'ați tăcut penfră vecie,
Cum s'au dus să nu mai vie
Dor, nădejde și plăceri.

După ani de întristare,
Mort întors în praguri vii,
Viu din lunga depărtare
Și ca mută arătare
Trec prin camere pustii.

În odaia mea tăcută
Stau acuma ostenit,
Stau privind cu jale mută,
Cum din viața mea trecută
Cadrul gol a 'ncremenit.

De pe zidul caselor mele, Library Cluj
Unde-am stat și-am suferit,
Lunec curpenele grele
De glycină și din ele
Iarăși ciucuri a 'nflorit.

Chiar și umbra din grădină
Pare aceeași ca de mult
Și același vânt suspină,
Țese umbră și lumină
Și tot eu privesc și-ascult...

Tot eu ! Tâmples's cărunte,
Chipul slab și ofilit,
Ochii stinși, adânci sub frunte,
Gândul meu ce sta să 'nfrunte
Tot, de moarte ostenit...

Versuri, scumpă mărturie
A iubirilor de ieri,
N'ați tăcut pentru vecie :
Sunt izvor de poezie
Însăși vechile dureri.

PRAZNICUL NEBUNULUI

Se auzise în comuna Valea Mare că boerul Stavrache avea să se reîntorcă la conac. El dispăruse în toată lumea de când, printr'o întâmplare nenorocită, îi muriseră deodată nevasta și cei patru copii, și nu'i rămăsese decât o soră bătrână, văduvă, care îngrijea ca vai de lume de avere.

Unii îl crezuseră mort prin streinătăți; alții, nebun; iar alții ră-tăcitor prin lumea largă.

Coana Ruxandra, soră-sa, simțea un dor nespus de a'l vedea sosind mai curând.

De când se lățise vestea asta satul nu mai contenea din vorbă. Ba ca o să fie îmbătrânit de întristare; ba că 'și-o fi simțit sfârșitul și vrea să moară acasă; ba alții ziceau că a întinerit, că a petrecut bine p'acolo pe unde a umblat, că 'și-ar fi luat altă nevastă, și câte alte zvonuri fără sfârșit, croite pe calapodul vorbelor fără noimă abătute asupra sorții unui om însemnat din satul lor. Dar zilele treceau, vorbele se răreau, lumea 'și vedea de treabă, fiecare la rostul său, iar boer Stavrache nu mai sosea.

Intr'o dimineață Coana Ruxandra văzu intrând pe poartă pe vătășel cu o hârtie în mână. Era o depeșă în care boer Stavrache o vestea că în ziua aceea sosește. Ce bucurie pe ea! Va să zică era sănătos și peste câteva ceasuri avea să'l vadă, și lumea o să înceteze cu bârfelile ei.

— Stai, Costache! zise ia vătășelului; să te cinstesc că mi-ai adus o veste bună: sosește frate-meu!

Coana Ruxandra scoase o bumașcă din buzunar și dete lui Costache un ban de argint. Apoi intră veselă în casă.

— Vasăzică vine! zise ea.

Chemă servitoarea și 'i zise:

— Vezi, Marișo, tu care nu l-ai cunoscut, să iei seama să nu' superi cumva. Să'i pui papucii la marginea patului; să'i întinzi cămașa de noapte peste plapumă și să'i pui cana cu apă rece pe înăsuța de lângă pat. Iar dimineața, când ei intra la el să'i duci dulceața, să zici: «Sărut mâna, coane Stavrache!», că așa era el obișnuit. Și să'i duci apă rece de spălat, da 'să nu ceri să'i torni, că nu' i place.

— Bine, conită, las' că știu io, răspuse Marișo.

Apoi Coana Ruxandra ieși în curte la vizitiul cel nou și'l mus-trului cum să curețe și să țesale caii să fie oglindă; caleașca să stră-lucească; iar alămurile hamuților să'ți ia ochii. În urmă chemă feciorul și 'i spuse cum să stea pe capră, să aibă mânuși albe, botforii lăcuți, și să ție brațele încrucișate.

Ce grijă mare pe ea să'l primească bine; să nu cumva să'i po-menească de nevasta și copiii morți; să'l facă să i se pară viața nouă, ca și cum el n'ar fi fost niciodată însurat și n'ar fi auzit în casa lui

dela moșie, unde și petrecea mai toată vara, glasul zglobiu al celor patru copilași, fericiți de sănătate, de belșug, de libertate și voe bună. Era lucru greu, dar o s'o mai ajute și împrejurările: nu se poate ca după atâția ani să nu fi uitat el marea nenorocire ce'l izbise când nevastă-sa și cu cei patru copilași se prăvăliseră cu trăsură cu tot din goana cailor speriați în prăpastia dela Râul Piscului! Doar era om cu judecată și a putut să chibzuiască singur că așa e viața: cu fericiri cari sosesc pe negândite, cu nenorociri cari te izbesc cu nepusu 'n masă, cu fel de fel de întâmplări cari întăresc inima și te fac să rabzi uneori ca bou la jug până vine... noaptea cu odihna ei, cu lăsarea în voia visurilor, și cu adormirea liniștitoare a tuturor suferințelor, stingătoarea tuturor amintirilor...

Și'l aștepta cu inima plină de speranță. Toată casa era bine dichisită. Cu o jumătate de ceas înainte de sosirea trenului, spuse feciorului să vestească vizitiul să plece la gară. Iar ea se întoarse și-și schimbă rochia de doliu, pe care o purta mai totdeauna dela întâmplarea aceia nenorocită. Peste câteva clipe caleașca, la care trăgeau doi cai murgi, mari, cu hamuri noi pe ei, — ieșea pe poartă. Coana Ruxandra mai se duse pe la bucătărie, se întoarse apoi în salon și 'și opri ochii asupra portretelor de familie, printre cari erau și acelea ale soții lui și celor patru copii și se întrebă dacă trebuia să le lase la locurile lor sau să le ascundă. Dar le lăsă. Poate i-o face plăcere amintirea lor... Trecu prin celelalte odăi, aruncă privirea peste tot, cu asigurarea, că toate sunt bine rânduite, își luă ochelarii și un ziar și ieși în pridvor unde se așeză pe un scaun.

Dete să citească, dar gândurile alergau după trăsură. De nu s'ar întâmpla iar vre-o nenorocire la Rîul Piscului!, se gândi ea. Dar nu se poate! Nu mai erau aceiași cai sperioși și nici acelaș vizitiu. Gândurile 'i se liniștiră, își luară sborul mai departe la gară. Il vedea pe frate-său cum se scoboară din tren, mai îmbătrînit, dar cu voe bună.

* * *

Caleasca sosisă la gară. Vizitiul ștergea caii de praf și de sudoare, iar feciorul se uita înaintea trenului care pufuia sosind în gară. Cu o fășăitură prelungă, scoțând aburi în dreapta și 'n stînga, mașina se oprise cu un șir scurt de vagoane după ea. Conducătorul sări jos și strigă:

— Lunca Largă, două minute!

Se deteră jos câțiva țărani mai dela urma trenului, mai scobori un negustor scurt și gras, și tocmai mai târziu se arătă în pragul unui vagon de clasa I un boer înalt, încă în putere, cu o barbă mare albă. În mâna dreaptă ținea un geamantan. Feciorul se întreba mirat:

«Asta să fie boer Stavrance?» Dar boer Stavrance, căci el era, ieși în poarta gării și întrebă:

— Asta e trăsura Coanei Ruxandra?

Feciorul se ținuse după el tăcut. Dar când îl auzi îi ieși înainte și 'i răspunse:

- Asta, sǎru'mâna! și 'i luă geamantanul din mânǎ.
— Tu ești fecior? întrebǎ boer Stavrange.
— Da!

Fǎrǎ sǎ mai zicǎ altǎ vorbǎ Stavrange se sui în caleascǎ. Feciorul se aruncǎ pe caprǎ, iar vizitiul întinse hǎțurile. Trǎsura porni în trapul cailor.

Ei, cum se învǎrteau tot înapoi gândurile lui Stavrange!.. Ce de amintiri i-se arǎtau ici colo ca niște fluturi în lumina strǎvezie a lunii!.. Și cum nu se putea el opri asupra nici unuia. Toate fugeau speriate și iar se arǎtau, și veneau altele și pǎreau cǎ nu se mai sfârșesc, ca o oaste numeroasǎ care se perindǎ în largul unui câmp de luptǎ... Ii pǎrea rǎu acum cǎ se întorsese prin locurile astea unde avea sǎ și regǎseascǎ pustiul sufletului. El avu o stringere de inimǎ. Ar fi voit sǎ spunǎ vizitiului sǎ întoarcǎ trǎsura, dar ceva îl țintui într-o gândire stranie, puternicǎ, tiranicǎ, trǎsura se apropia de Rîul Piscului, acolo unde se întâmplase groaznica nenorocire. Il trǎgea ața spre locul acela blestemat și el nu mai avea nici o putere, nici un gând... Acum pentru întâia oarǎ, avea sǎ vadǎ și el locul unde se prǎpǎdise femeea cǎreia îi închinase dragostea și viața, și copii lui cei patru, ca florile pentru a cǎror îngrijire pǎrinteascǎ își sacrificase odihna sufletului. Cînd plecase de prin locurile acelea, a cerut sǎ fie dus prin altǎ parte. Acum la garǎ nu se mai gândise sǎ ocoleascǎ. Ba parcǎ simțea cǎ o putere diavoleascǎ îl împinge spre podul acela blestemat...

Vizitiul oprise caii la pas, îi instruna cu putere, gândindu-se la ceea ce auzise cǎ se întâmplase odatǎ aș. Trǎsura scobora spre pod. în dreapta și 'n stînga podului, ale cǎrui capete se înfîceau în douǎ maluri de piatrǎ, se deschidea prǎpastia. Iar jos, printre pietre, vorbind singur, cum gungunește un copil desfǎșat, curgea limpede, rǎcoros, Rîul Piscului.

Cînd fu aproape, boer Stavrange simți doar o zguduiturǎ puternicǎ, o bǎtae înfricoșatǎ de inimǎ. Pe urmǎ ochii începurǎ sǎ i strǎluceascǎ grozav; se deschiserǎ marș și priveau speriați în adânc.

— Oprește! strigǎ el.

Trǎsura se opri. El se dete jos, se duse spre marginea podului se uitǎ în prǎpastie, scoase un rǎcnet puternic și se porni pe fugǎ pe pod. Văzuse...

Feciorul sǎri jos și se luǎ dupǎ el. Il ajunse tocmai sus. Gǎfâia de obosealǎ, bietul Stavrange. Din ochii lui pierise lumina liniștitǎ a minții. Acum strălucea altceva, o zare împǎejenitǎ, turbure, plinǎ de suferințǎ.

Se uitǎ la fecior cu toatǎ durerea sufletului, și ca și cum vorbea celuilalt, care fusese martor la cǎderea trǎsurii în prǎpastie odinioarǎ, zise:

— Ce-ați fǎcut copii și conia, Smarandache? Nenorocire mare! S'au dus!.. S'au dus!..

Feciorul îl luǎ de braț și l' urcǎ în trǎsurǎ. Caili pornirǎ în trap mare. Feciorul șopti vizitiului care sumuța caii, strîngând hǎțurile. Din

când în când se uita înapoia lui în trăsură. Bietul Stavrance, cu ochii zăpăciți, privea aiurea, fără să vadă nimic. Curînd și caleasca intră pe poartă.

Coana Ruxandra se ridică repede în picioare spre marginea pridvorului. De pe capră feciorul cu înfățișarea plină de grijă, îi făcu semn că nu era bine ce se petrecea cu Conu Stavrance.

Caii se opriseră la scară, mestecau zăbala în gură și trânteau din picioare nerăbdători. Coana Ruxandra se dete pe scări cu grabă și întâmpină mută, cu privirea încremenită, pe frate-său. Stavrance se dete jos, își recunosc pe soră-sa, îi căzu în brațe și zise oftând :

— O, Ruxandro, Ruxandro, ce nenorocire mare s'a întâmplat la Râul Piscului! Au căzut cu toții în prăpastie. S'a dus copilașii mei, s'au dus! A pierit Luxița mea în adânc!... Și caii, și trăsura!...

Plîngea la pieptul soră-sii, cu mintea rătăcită, cu sufletul înăbușit.

Ruxandra oftă cu desnădejde ștergându-și lacrimile ce'i picau în șiroae pe obraji. Il duse sus. Li dete un pahar cu apă. Stavrance par'că se mai liniști. Numai privirea, privirea lui înfiorătoare, spunea multe. Coana Ruxandra, mută, îl îndemnă să stea jos pe un fotoliu îmbrăcat în catifea. El se așeză sub apăsarea unei mari oboseli sufletești, și rămase cu privirea fixă câteva clipe. Părea că ceva straniu se frământă în mintea lui, un gând răscolit din cenușa amintirilor, ce pâlăiau ascunse, și suflat de vântul aiurării. Soră-sa, care'i urmărea cea mai mică mișcare, avu o clipă de spaimă. El se ridică de pe fotoliu și merse drept în salon. Când fu pe prag, făcu ochii roată pe portrete. Atunci se petrecu un fenomen ciudat: toate chipurile portretelor se înseninară într'un zâmbet fericit; iar el, transfigurat, plin de voioșie, le vorbi cu glas înecat de dragoste:

— Bine v'am găsit sănătoși!

Aproape într'un glas îi răspunseră toți, și copiii și nevasta, și cele două surori, și părinții, și strămoșii lui:

— Bine ai venit sănătos!

Bătrânul Stavrance se simți deodată ușor ca o pană și ridicat în spre portrete. În fața fiecăruia el se opri, cu ochii 'n lacrimi, îi cuprinse în brațe pe rând, sărută lung mai ales pe copii și pe nevastă, apoi se întoarse spre ușă în care încremenise biata Ruxandra. Cum o văzu el îi spuse voios:

— Ruxandro, astăseară avem praznic mare! Să dai poruncă să 'ntinză masă pentru treisprezece inși... Am să benchetuesc... Ce bine 'mi pare că v'am găsit pe toți sănătoși!...

Soră-sa pricepuse tot ce se petrecuse în sufletul lui și 'i răspunse cu blândețe:

— Bine, Stavrance; cum vrei tu!

O lumină ciudată se răspândise pe chipul fratelui ei. Părea altul. Barba lui albă, mare, care acum câteva clipe îi dădea înfățișarea unui om abătut, strălucea ca argintul lustruit și arunca asupra chipului lui alba vâpae a fericirii.

Ea 'l văzu, îl înțelese și se resemnă. Cu un zâmbet în care se

doeau mila și durerea, îi arăta lui, neștiutorul, că din sufletul ei a zburat pe veci pasărea bucuriei, iar în cuibul ei se așezase, ca o frunză veștedă, pustiul cu ochii lui mari și reci. Se uită lung la el cum ieși din salon, îl petrecu cu privirea îndurerată până ce ieși pe ușa din dos în grădină. Apoi trecu la fereastră. Stavrache, cu capul gol, cu mâinile la spate, o luă pe sub o alee de tei înfloriți și se duse înainte... Parfumul florilor de tei îi îmbăta sufletul. El se duse până în fund și se întoarse înapoi. Nici un gând rău pe chipul lui Stavrache, nici o prevestire rea. Liniștea adâncă a umbrei teilor bătea ușor din aripi în jurul lui, ca faldurile albe ale unui steag de pace... Ruxandra își șterse o lacrimă alunecată pe colțul gurii și ieși spre bucătărie. Dete cu ochii de servitori, cari stăteau la poarta grădinii și se uitau mirați la stăpânul lor. Ei șopteau încet, misterios. Ruxandra le făcu semn să se risipească. Apoi trecu în bucătărie și dete porunci pentru praznicul celor trei-sprezece.

* * *

Se înserase. Prin aerul îmbălsămat și răcoros al serii se strecura liniștea pe sub aleea de tei. Amurgul depărtat chema în lumea lui amintirile zilei. Stavrache oboșise, se așezase pe o bancă și privea lung, lung, nesfârșit, spre zarea purpurie. Unde se duceau gândurile lui? Unde se afundau amintirile lui?... Când intră în casă și dete cu ochii de masa întinsă în sala cea mare, cu tacâmuri albe, cu furculițe și linguri de argint, cu pahare străvezii, cu sticle de cristal pline unele cu vin alb, altele cu vin rubiniu, se învioră din nou...

— A! zise el. Ce masă mare! De mult nu ne-am mai adunat cu toții!... Deschideți ușile să vie toți!...

Și atunci văzu cum apărură pe ușă: copilașii lui dragi, câteși patru, cu părul buclat, cu pantalonii scurți, cu ochii mari, rumeni la față, nevasta lui atât de iubită, în roche de mătase neagră, cu părul adus pe frunte în două părți; tatăl lui, bătrânul Alecachi, cu sprincenele groase, albe, cu mâinile tremurătoare; mama lui, bătrâna Anica, cu o scufie de broderie neagră pe cap, cu un șir de mătânii în mână; bunicul lui, cu barba albă, lungă, cu pasul șovăitor, cu glasul gângav; bunica lui, cu ochelarii aduși după ureche, cu un tartan gros pe umeri... Toți se îndreptară pe la locurile lor și se așezară pe scaune. El, singur, în capul mesei zise:

— Aduceți bucatele!

Feciorul ieși repede și se întoarse cu un castron mare cu supă. Când îl puse în mijlocul mesei, văzu pe stăpân-său cum întinse mâna spre lingura cea mare. După ce o luă, Stavrache zise:

— Dați încoă farfuriile să vă împart eu la toți!

El văzu cum se îndreptau spre el atâtea farfurii întinse de mâini și tinere și bătrâne, și statornice și tremurătoare. Le punea supă la toți.

— O, Doamne, zise el, de când nu v'am văzut așa pe toți fecuriciți! Mâncați, băeții mei dragi, și beți, că viața e o băutură! Și tu, Luxișo, draga mea tovarășă, ce dor mi-era de tine!... Ei, cum s'a 'ntors

soarele din calea lui !... Și tu, mamă dragă, știi cum mă țineai în brațe și mi cântai :

« — Nani, nani, copilaș,
De te-aș vedea flăcăiaș,
Să crești mândru și voinic,
Să urci seara pe colnic,
Și să zici lui Sfântul Soare :
— Salutare !... Salutare !... »

— Dar tu, tată, unde ai fost până acuma ?... Paharul tău să-l sorbi ca la nuuta mea și să zici : « Să trăești, Stavrache tată ! Să-ți dea D-zeu minte și noroc ! » — Hai, noroc să dea D-zeu !... — Da' voi, moșilor, ce-ați încremenit cu mâinile pe linguri ? Frige supa ? Răcoriți-o cu vin !... — Toarnă vin în pahare, Dumitrache ! Ce stai cu mâinile în sân !... Și-am să cânt un cântec mândru :

« Foaie verde romaniță,
Am avut o porumbiță...
Tra-la-la și la-la-la !... »

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apoi sorbea din pahar și auzea pe toți cum zângăneau limbile în farfurii și 'i creștea sufletul.

Numai Ruxandra, dincolo în iatac, cu capul înfundat în pernă, înghițea lacrimi...

Ușa din fund, spre bucătărie, se deschisese de mult. În pervazul ei se zăreau capetele bucătăresii, al fetii din casă, al vizitiului, al logofătului, toți cu ochii țintă spre Stavrache. Pe gura unora licărea zâmbetul, pe gura altora încremenise durerea adâncă... Iar jos lângă ușă, o femeie bătrână, gârbovă, cu capul înfășurat într'un bariș fumuriu, stătea ghemuită și se uita. Din când în când ridica ochii în sus, făcea semnul crucii și murmură : « Să ferească D-zeu pă toată lumea ! »

Stavrache era vesel, mulțumit că benchetuia cu toată familia pe care n'o văzuse de-atâția ani. Când fu la sfârșitul mesei, se ridică în picioare, luă un pahar cu vin în mână și strigă : « Noroc să dea D-zeu ! Când ne o fi mai rău să ne fie ca acum ! Să trăești Luxițo ! Să trăiți, copii !... Să trăiți cu toții !... Dete paharul peste cap, se șterse pe barba lui albă, se dete la o parte de pe scaun, apoi se îndreptă spre cuer, își luă pălăria și zise : « Mi-e cald !... Mi-e cald !... Mă duc puțin să mă răcoresc ! » Și ieși pe ușă...

A doua zi l'au găsit cu capul zdrobit în prăpastia dela Râul Pîscului.

CRONICA TEATRALA

Teatrul Regina Maria: *Marsul Nupțial*

Dramă în patru acte de Henry Bataille.

În *Marsul Nupțial* al lui Henry Bataille trebuia să fie vorba de o Fecioară nebună, care, sătulă de a-și ține aprinsă candela virginității, o lasă să se stingă, plecând în lume. — „*Chacun sa vie*“, iată cuvântul din urmă al moralei lui Bataille. De altfel, ca în a întregului teatru francez contemporan...

Și în *Marsul Nupțial* avem deci o nouă ediție a acestei vechi povești. În *La vierge folle* — titlu generic ce s'ar putea da literaturii lui Bataille — o tânără ducesă fugea, mi se pare, cu un renumit avocat încărunțit. În *Les flambeaux*, fecioara nebună se îndrăgostea de un mare învățat. Dragostea ei lua așa dar o nuanță de cerebralitate. În *Le phalène*, fecioara nebună era o tânără artistă, care, în siguranța unei morți apropiate, își ardea aripele la para aventurii banale.

În *Maman Colibri*, fecioara nebună avea patruzeci de ani și doi copii mari. Cel cu adevărat sedus era un tânăr de douăzeci de ani: un fel de răsturnare a tezei din *La vierge folle*.

Din această galerie de figurini feminine chinuite de marele mister al dragostei, cea mai enigmatică e însă, cu siguranță, Grăce de Plessans din *Marsul Nupțial*.

Ce va fi găsit acest pur și mistic vlăstar al aristocrației provinciale în profesorul de piano, Claude Morillot? E o întrebare fără răspuns ce plu este deasupra piesei, și o strivește. În delungul celor patru acte ne lovim de ea ca de o enigmă. Toate mișcările fecioarei nebune rămân neînțelese, și nu urmărim cu o adevărată simpatie decât ceace înțelegem.

Nici nu se putea un erou mai puțin seducător decât Claude Morillot. E de o mediocritate și vulgaritate înspăimântătoare. Nici un fel de frumusețe sau de eleganță fizică, nici un fel de ținută; e de o timiditate ce-l îniemnește și-l aruncă deodată într'o inferioritate din care nu l-ar putea scoate nici cea mai încăpățanată bunăvoință. Prin atitudinea lui încovoiată își ia repede locul ce i se cuvine în domesticitate. Pe acest om prăfuit și cu manșetele oboseite, îl iubește până la „nebulia cea mare“, tânăra aristocrată, crescută în virtuțile familiale ale provinciei, și exaltată în pietatea mănăstirilor... O vocație mistică o îndemnase la început spre monachism; un vârtej neînțeles o aruncă însă apoi spre acest Morillot, fără grație și fără talent... Da, fără talent. Căci ar fi putut fi o scăpare... Bataille ar fi putut face din pianistul lui un mare artist deklasat, sau vre un tânăr necunoscut încă, dar de viitor. Dramaturgul a ținut însă să ne ia orice iluzie. În scena în care Claude prinde aripi și își face planuri mărețe, Grăce își urmează cu nervositate socotelile menajului său, arătând că nu credea nici în talentul, nici în viitorul „seducătorului“ ei. Hotărât: aristocratica Grăce de Plessans a ținut cu tot dinadinsul să fie nevasta unui biet contabil cu una sută-cinci-zeci de lei pe lună, și cu lecția a cinci lei ora în familia librarului de jos sau a băcanului din colț.

E în acest postulat al piesei o situație arbitrară care ne împiedică de a o gusta. Biata Grăce de Plessans e și mai enigmatică decât Thyra de Marliew, decât Madame de Rysbergue, decât Jeannine din *L'enchantement*, decât tânăra ducesă din *La vierge folle* sau decât tânăra studentă din *Les flambeaux* ce-și face din „Maestrul“ ei un idol. Era cea mai vrednică de o dragoste nobilă și curată. A căzut însă în aventura cea mai vulgară...

Lăsând la o parte subiectul, drama lui Bataille e plină de poezia aceluși poet al căminului și al frumuseții interioare și de toate finețele

acestui dramaturg al nevrozii feminine, vrednic urmaş al lui Racine şi al lui Marivaux...

In întreaga literatură dramatică contemporană nu e un mai mare poet al amănuntelor ca Henry Bataille. Iată, de pildă, actul al doilea, mai mult descriptiv decât dramatic: câtă poezie în această banală instalație de hotel al unui menaj sărac, dela falfăitul cordial al flacării lampei de spirit, până la canarul din colivie, până la catirinea lăcrămoasă din infundătura uliței și până la bucuria, pe care o aduce intrarea pianului ce revarsă în odaie melodile lui Moskovski... E în acest act o umilă poezie de interior sărac, cu toate bucuriile și luminile lui, în care se vede mâna sfoasă a poetului intimităților ce trăește în Bataille... Aceiaș poezie e și în silueta tinerei fete dela mansardă ce-și irosește viața, împărțind lapte prin toate căminurile sărace... Aceiaș poezie plutește chiar și asupra enigmaticei și fluidei Grăce de Plessans... Dacă i-am scoate din conștiință nebunia, în adevăr, neexplicabilă a dragostei pentru Claude Morillot, Grăce ar fi cea ce o arată numele: o ființă de grație și de purtate, de o rectitudine sufletească plină de poezie etică... Analiza ei e făcută numai în nuanțe... Cu acest prilej s'ar putea face un studiu instructiv, asupra talentului de nuanțe al lui Bataille și cel de vigoare al lui Bernstein...

Bernstein ne-ar fi zugrăvit decepția eroinei în scene de disperare violentă și de autoanaliză sângeroasă... La Bataille totul se petrece în nuanțe și în joc mut. Nici un cuvânt al biete Grăce de Plessans nu-i trădează decepția în privința lui Claude Morillot, deși din atitudine ea îi înțelegem ruina iluziilor. Din stringerea nervoasă a unor flori înțelegem noua dragoste pentru Lechâtelier ce o incolțește și, dintr'un foc de revolver, drama sufletească ce o împinge la sinucidere pentru a n'o arunca în viața galantă... Deosebirea vine de acolo că Bataille e mai mult poet și Bernstein mai mult dramaturg.

E. LOVINESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA IDEILOR

Feminismul și Lupta Sexelor.

Victoria feministă e pe cale.

O parte din drepturile cetățenești au fost acordate femeilor și la noi; în Franța, desbaterile sunt în curs și, cu toate că la Senat legea a suferit o înfringere, soluția este prevăzută cu necesitate.

Mare și necuprinsă revoluțiune. În curind fața lumii se va schimba; istoria își va potența cu încă un coeficient complexitatea raporturilor sale. Străvechiul conflict dintre sexe va innainta de pe tărîmul biologic pe cel social. Dragostei i se va adăuga concurența... Și, vechea luptă rămânând identică cu sine însăși, mijloacele se vor schimba, interesele se vor preface.

Adversitatea dintre sexe nu este nici de azi și nici de ieri. A cunoscut-o pădurile și, cu arme deghizate, ea se continuă, neîmpăcată, în ochii noștri. O numim idilă și se luminează cu luna, urcă în cântece și cade în tristeți ucigătoare: în fond, ea are o tactică complicată și subtilă. O putem numi capitulare sau chiar armonie; ea nu vrea să fie altceva decât *victorie*. Oricum, trebuie să'i admirăm ușurința cu care își schimbă și își rafinează înfățișările. Căci, încă odată, la curtea lui Ludovic al XVI-lea sau în tribul Pavneilor, ochiul metafizicianului o recunoaște; pentru el melancoliile D-rei de Lespinasse sau tempestele din sufletul sălbatecului au o aceeași explicație. E o păgână nevoe de dominațiune, de o parte, e teama înfringerei bruțale, de alta. Cu acest înțeles se schimbă de veacuri privirile adolescențelor adverse. El masculul imperialist, are accente ce nu admit replica și gesturi ce imo-

bilizează. Ea, femela de totdeauna, se înflorează mai întâi de dușmănia voinței bărbătești, dar repede se pleacă resemnată sub destinul ei. Lupta însă nu este oricând și numai decât o victorie. Incrucșiările pot fi mai mari; oboselile sale mai multe. E cazul femeiei revoltate. Legiunea eroinelor obscure ce luptă cu îndârjire și demnitate. Impotrivirea lor e un paroxism — și, atunci când cad, suspinul lor e totuși protestația înăbușită a fragmentului de umanitate căzut în robie. E socialismul sexului.

De acum însă înfățișările luptei se vor înmulți. Incăerările sângeroase ale triburilor infometate au devenit de mult lupte de clase. Amanții de eri vor înainta pe arena asprelor contradicții sociale. Aceasta nu înseamnă, desigur, că dragostea va înceta de a fi o mare pricină de învrăjpire omenescă; dar în raporturile dintre sexe ea nu va continua să fie singura.

Cu participarea activă a femeii la viața publică, inferioritatea socială a acesteia se va evidenția. Cum însă numărul mare al femeilor își va concentra asaltul, din ce în ce mai mult, la porțile citadelei privilegiului masculin, reacțiunea acesteia nu va fi doar simpla împotrivire dintre ziduri, dar și violenta izbucnire în afară... Sunt de prevăzut lupte; e de prevăzut constituirea unui proletariat feminin. Și, cum durerile pururi se înfrățesc, marele strat proletar, proletariatul ambigen de mâne, va deveni o putere de atâtea ori mai mare. Din nefericire, însă, acel ce va avea să profite de aceasta nu va fi, sau va fi cel de pe urmă, proletariatul feminin. Cu accesul fiecărui fragment proletar masculin la odihna privilegiului social, poarta acestuia se va închide greu revendicărilor feministe. Și dacă un viitor de absolută unificare a condiției sociale așteaptă omenirea care poate de pe acum să nutrească visuri luminoase, femeia trebuie să se pregătească la răbdarea cea mai lungă, recența efortului său social o vrea. Astfel, dacă de pe acum mișcarea feministă victorioasă ne face să prevedem o nouă scindare a societăților, după sexe; scindarea aceasta va progresa, adâncindu-se. În lupta pentru predominarea socială, femeia va fi cea de pe urmă care să se simtă nedreptățită. Ultima pretenție de tiranie va fi a sa. Rezultă de aci, după cum s'a putut întrezări, o colizare a energiilor masculine. Luptele sociale vor scădea în complexitate; vor crește însă în adâncime. Pacificarea bărbaților suprimând ierarhia, îndulcitoare în panta contrastelor sociale, luptătorii nu vor mai cunoaște atât deosebiri de grad cât de natură. Nu se vor mai afla față în față muncitorul și capitalistul său, ci bărbatul și femeia: două organizări opuse, poli umanității în conflict. Se înțelege adâncimea acestuia. Care va fi repercusiunea viitoarei forme de luptă în relațiile individuale dintre sexe? Analiza ar putea merge mai departe. Ne oprim însă aci.

Un lucru trebuie totuși adăugat. Întâlnirile bărbatului și a femeii făcându-se din ce în ce mai des în viața publică, moravurile omenesti se vor îmbogăți cu un farmec, o ordine și o cuviință mai mult. Intemperivitatea sexelor se va pondera. Să ne gândim numai la spaima gynecelor și la lumina salonului modern. Un pas în civilizație. Bunele prietenii dintre bărbat și femei vor spori. Sunt acestea cele mai sigure, cele mai mângâitoare, cele mai trainice. Cine a cunoscut, pe de altă parte, armonia, egalitatea de suflet și noblețea procedelor ce se statornesc într-o comunitate profesională unde bărbați și femei sunt chemați la îndeplinirea unei sarcine comune, acela are dreptul să spere, cel puțin în această privință, dela victoria acțiunii feministe.

CRONICA ARTISTICA

Expoziția societății „Tinerimea Artistică“

În nouăsprezece ani e aceasta a șaptesprezecea expoziție artistică a Tinerimii; anii de război „Tinerimea“ ține să-i însemne în istoricul societății cu două foi de smochini...

Privind manifestările ei artistice constatăm că „Tinerimea“ îmbătrânește: căci vai — artistic nu i-a mai rămas decât genul iar tinerețea ei, azi, e o debilă bătrânețe. Pe unii din membrii ei îi găsim, artisticeste — dacă nu se întâmplă să fie dintre acei care nu au fost niciodată voi-nici și sănătoși — iremediabil anchilozati; alții, conștienții, își aplică sulimanuri în colorile tinereții care să simuleze efectul tumultului efluviorilor de sânge tineresc.

Oricum tinerețea lor, o recunoaștem, a fost o luptă care, se încheie însă cu o izbândă — înainte de toate — economică. Organizația „Tinerimii“ s'a prezintat publicului totdeauna în falangă strînsă și anual, sfârșind prin a impune publicului un „gust artistic“. Că nu au știut cultiva acest gust artistic — stărnit în bună parte, de altfel, și de patronajul princiar și acum regal — e marea vină a „Tinerimii“ și e cauza că brazda tăiată de ea în ogorul artei românești e mai mult largă decât adâncă.

Veniți, artiștii — din străinătate — într'o vreme când pictura nu se ridica ca nivel artistic cu mult d'asupra picturilor efectuate de zugrăvi prin case și restaurante — Aman, Andreescu și Grigorescu, erau apariții singulare — s'au prezintat într'o formă decentă, cu un aspect de un oarecare rafinament, care le-a asigurat succesul și terenul câștigat, între altele, și prin importanța numărului lor.

A fost acesta momentul când artiștii au constatat, agreabil surprinși, că arta poate fi nu numai o vocație dar și o „afacere“.

Succesul câtorva lucrări — „brossate“, de unii incidental și la repezeală — în gustul cromolitografiilor foarte răspândite pe acea vreme au fost înțelese, întâi, ca o concesie făcută publicului amator ca să rămăe, pe urmă, ca o experiență, cristalizată într'o estetică definitivă și trecută în evangheliarul artistic al Tinerimii.

O cursă de întrecere s'a încins pe dată căci publicul își răsplătea „favoriții“ în numerar cu cifre cu câte două, trei și patru zeruri. Câte unul, sporadic, încearcă să schițeze o atitudine demnă la care renunță, însă repede.

Azi vedem rezultatul: coabitarea artistică și interesele, pur și simplu materiale. ș'au stabilit, cu vremea, o fizionomie tehnică înrudită între diferiți membri și o concepție artistică fragilă la nivel comun. Entuziasmul tinereții lor, îl regăsim în coloanele gazetelor și în paginile revistelor apreciatore, cu superlative groțești scrise de sentimentul complice al prietenilor gazetari sinceri entusiaști și de o competență egalată numai de naivitatea criticilor respectivi.

Erau acele vremuri de aur în toate privințele.

Când într'o zi, mult prea târziu, o critică onestă dar vioae și-a făcut apariția, înlăturînd laurii șterpeliți, artiștii au rămas desorientați și poate mai știi, sinceri indignați. Și au întrebat ce vor d-nii critici? Dece ne „injură“?

Criticii însă n'au vrut nimic alt decât o artă de esență superioară și, dacă nu se putea, cel puțin o vrere cinstită în exercitarea meseriei de pictor sau sculptor. Desorientarea momentană a devenit nedumerire prin ameliorare, ca să-și găsească exprimarea, la unii, într'o orientatiune artistică nouă. În lipsa de actualitate a formulelor lor tehnice, pentru dânsii noi, au văzut probabil indrituirea și cauza criticelor aduse lor.

Eroare. Nu orientățiunea artistică adică ralierea la o școală oarecare, nouă sau veche, decide calitatea unei lucrări de gen artistic, ci exprimarea unui extract de potențată senzibilitate. Technica își are și ea, evident, interesul ei, însă limitat și subordonat — ca rol și importanță — întru prețuirea lucrării artistice — concepției în genere.

Odată stabilită linia de orizont, în tabloul ce'l va desina creionul nostru critic, dela locul ce ocupăm vom nota — în cronicile viitoare — cele situate deasupra sau dedesuptul ei, din datorie.

F. ȘIRATO

INSEMNĂRI

Ignotus.—*Sub semnătura Ignotus am primit la redacție un volum întreg din „ineditele unui anonim”. Ignotus e tot atât de necunoscut pentru noi ca și pentru public. E un poet tânăr? E un poet mai bătrîn înțors din nou la pasiunea tinereții? Poate. Cititorii vor judeca singuri. Căci vom publica în paginile Sburătorului aceste poezii. De oarece Ignotus se prezintă sub anonimatul cel mai desăvârșit, ne vom abate dela datorია discreției față de colaboratorii noștri, apreciindu-i talentul. Sub o dulce formă cristalină cam vetustă, în care nu se resimte influența curențelor noi literare, Ignotus ne aduce o poezie de intimitate și gingășie, o poezie sftoasă de intelectual sentimental și, în unele din poeme, o nobilă încercare de poezie filosofică. Coardă rară în literatura noastră. Salutăm deci în anonimul nostru colaborator pe un poet de o sinceră emoție și de o delicată discreție sufletească.* S.

Convorbiri literare (Anul I, No. 3, Martie 1919). — În „David Boccegiul“, dl. Gr. Parascivescu, într-o limbă cu un vocabular cam căutat, dă dovada unui realism viguros, schițându-ne figura aceiui negustor ambulant, care cu răbdarea caracteristică rasei sale, suferă toate umilirile și batjocurile cu puțință ca să-și înjghebe în cele din urmă o prăvălie roșită în colțul unei străzi frumoase a orașului. Restul literaturii afară din cale de slab

Dl. Bogdan-Duică publică un documentat art. Col despre Elena Alecsandri, mama poetului, iar dl. C. Papacostea o serioasă cronică școlară.

A. R-T.

Scrisori între femei, de C. Spiridonescu.—Sunt scrisorile a două doamne, care o bucată de vreme își scriu una alteia ce au pe suflet, și care sfârșesc, una înebunind, cealaltă făcându-se cântăreață la un varieteu din București.

Sfârșitul tragicomic al doamnelor în chestiune nu ne poate împiedica de a remarca o oarecare cunoaștere a psihologiei feminine din partea autorului. Căci deși suntem departe de minunatele *Lettres de femmes* ale lui Prévost, observăm totuși în acest volum dexteritate în redarea fugitivelor și complexelor sentimente femeiești.

În tot cazul, volumul de față nu e recomandabil bărbaților însurați. În adevăr, iată ce păreri are *Dora*, una din eroine, despre bărbatul ei pe care îl înșeală cu ofițerul Tuțu: O, nu-ți poți închipui ce mângăere simți să-ți înșeli bărbatul sub ochii lui! Cât pierde acest *animal inoportun*, când privirile noastre se încrușișează cu ale amantului, iar el rumegă înainte amărăciunea necazurilor... etc." Sau, când se întoarce dela întâlnirea cu amantul: "...Te plimbi prin casă, privești spre bărbat ca spre un *dobitoc inofensiv*... și gândești la întâlnire... apoi cauți să împaci și pe bărbat cu o vorbă dulce ca o recompensă ce se cuvine câinelui ce așteaptă fărâmiturile dela masă..."

Etc. Etc.

Stilul acestor scrisori ne amintește din când în când că persoana care scrie scrisorile acestea nu este nici *Dora*, nici *Anuța*, ci dl C. Spiridonescu. Căci femeiei

nu prea scriu cu astfel de comparații literare :

„Rândurile tale, înșiruite ca liniile ce le scriu în zare cocorii toamna, mi-aduc neînțeleșul dureros ce așază inima ta, așa cum sbuciumatele păsări plâng pribegia lor într'un croncănit tânguitor”.

Față de greutatea ce o prezintă pentru scriitorii explorarea complexă a sufletului femeesc, trebuie să relevăm relativa abilitate a d-lui Spiridonescu. V. M.

Zile triste, de Căpitanul Băgulescu, cu o prefață de autor.—Spuneam, într'o trecută recenzie, că volumul „Zile de Energie” se remarcă prin două calități esențiale: dragostea față de ostașul nostru și puterea descriptivă a autorului. Găsim și în Zile triste aceste două însușiri — cu mențiunea că a doua este mult mai slabă în acest volum. În adevăr, multe din pasagiile sugestive ale Zilelor de Energie au dispărut aci, spre a face loc unor pagini puțin literare, ca de pildă o convorbire între autor și Xavier de Maistre :

„— Uite ce, domnule Căpitan, atât sufletul cât și dobitocul meu dorește o cafea, dulce, fiartă bine și cu caimac. Să se facă, te rog; văd că este sobă în cameră...”

— Cu multă plăcere, dar soba e stricată și cafea a fost acum 2 ani — dar s'a isprăvit. Acum toate s'au surogate.

— Atunci un ciai.

— Idem.

— Ei bine, frate, dar cum îți împaci sufletul și dobitocul d-tale cu lipsa asta ?

— Ți-am spus că sufletul vine foarte rar și atunci, dacă are poftă de ceva, îl pun de citește un articol dintr'o gazetă oficială a guvernului și numai decât îi piere pofta.

Cât privește dobitocul, dobitocul e... dobitoc, mănâncă și... pâine dela manutanță și chiar mâncare dela popota garnizoanei...“ etc.

Adevăratul punct de contact al volumului de față cu literatura este Dezertorul. Aci găsim o reu-

șită încercare de analiză sufletească. Trebuie totuși să repetăm — cu privire la această bucată — cele spuse cu ocazia Zilelor de energie: nu găsim nemerit a se face chestiuni de rasă din literatură, mai întâi ca principiu — și apoi în cazul special al vremurilor de prefaceri prin cari trecem.

V. M.

POȘTA REDACȚIEI

G. Dinz.—Primei iubiri e de tot slabă. Amurgul ne dă totuși speranțe pentru alte poezii viitoare.

Ion M. Săleşteanu.—Intențiile sunt foarte lăudabile. Mai trebuie însă și foarte mult meșteșug. Castelul lui Negroponte e departe de orice realizare artistică.

Leopold Goldstein, Focșani.—O marcă nu mă obligă la răspuns. Nu te supăra deci, tânărul meu prieten Leopold Goldstein. Primesc câte 20 de mărci pe zi. Rog dar pe toți corespondenții mei să nu mai trimeată mărci. Numai poșta redacției e singurul meu mijloc de a răspunde. O să treacă multă apă pe Milcov până ce ver-surile d-tale vor fi publicabile. Eilemit Weile. Și mai ales învață să distingi pe *ă* de *â*.

Tudor Mălin.—Deocamdată versuri corecte. Mai stăruieți. De altfel, văd că poezia *Curtezana* ce mi-ați trimis-o, v'au publicat-o *Insemnările* dela Iași. Aveți deci satisfacția publicității.

V. Cazan.—Imitație slabă eminesciană.

George A. Petre-S.—Copilării.

Mitică Grecu.—Copilării și mai mari.

I. Neagu.—Forma destul de frumoasă — inspirația încă banală.

M. Iordănescu.—Copilării.

I. St. Bacău.—Bucațiile D-voastră, deși frumos scrise, sunt totuși, după părerea mea, într'un gen fals. Critica cere mai multă precizie. Manuscrisele se păstrează. Dar în năvala de lucru de care sunt copleșit, nu-mi cereți să fac coadă la ghișeul poștei pentru a vi le expedia recomandat. Găsiți alt mijloc mai cruțător pentru timpul meu. S.

A apărut No. 6 din

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Cu următorul sumar :

- Gestul strămoșesc . . . . . *E. Lovinescu*
Românul (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Pe praguri de biserici . . . . . *Hortensia Papadat-Bengescu*
Vizită (poezie) . . . . . *I. Cluj / Central Univ. Alit. Rally Library Cluj*
Capra lui Nea Mihai (povestire) *I. C. Vissarion*
Pe câmpul bătăliei dela Mărășești . . . . . *Radu Cosmin*
Tinerețe fără bătrânețe și viață
fără de moarte (povestire) . . *Victor Eftimiu*
Patru dureri (schită de război) . *A. Mândru*
Impresii din Dobrogea . . . . *Maria Pamfile*
Documentele vremii (Amintiri
din Bulgaria) . . . . . *N. Davidescu*
Acest număr mai conține și peste 40 de ilustrații din
războiului și de actualitate

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3

LIBRARIA
ALCALAY & COMP.
BUCUREȘTI

CENTRALA : Calea Victoriei, 37

SUCURSALA : Str. Lipsani, 88

Noutăți Literare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

- Intunerio și Lumina* de Ion Al. Brătescu-Voinești. 4.50
În lumea Droptășii de Ion Al. Brătescu-Voinești. 5.—
Pagini de Război de E. Lovinescu . . . . . 4.—
Da Capo de Radu D. Rosetti . . . . . 5.—
Ape adânci de Hortensia Bengescu-Papadat . . . 7.—
Bimbașa-Sava de I. Peretz . . . . . 6.—
Toader Nebunul de Alfred Moșoiu . . . . . 6.—
Dezertorul de M. Sorbul . . . . . 5.—
Răzbunarea de M. Sorbul . . . . . 5.—
Rozina de Claudia Millian . . . . . 6.—
Garoufe Roșii de Claudia Millian . . . . . 2.—
Fata din Dafin de Sc. Froda și A. Maniu . . . . 5.—
Ruguri de Ion Sân-Georgiu . . . . . 3.—